

D R U K W E R K

Afz. Redactie Renus
Geregracht 50
2311 FB Leiden

PORT BETAALD
LEIDEN

'RENUS'
MEDEDELINGEN BLAD VAN
A.W.N. AFD. RIJNSTREEK

Renus is een uitgave van de afdeling Rijnstreek van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (A.W.N.).

Renus verschijnt ten minste 3 maal per jaar.

Redaktie: E. van der Most.

Redaktie adres: Geregracht 50, 2311 EB LEIDEN.

Gegevens mogen worden overgenomen, mits bron vermelding plaats vindt.

Vondstmeldingen

Als u iets gevonden heeft, waarvan u denkt dat het van belang kan zijn, of als u op de hoogte bent van plaatsen waar grondwerk plaats vindt, waarbij eventueel vondsten te verwachten zijn, belt u dan met één van de volgende personen:

Dick van der Kooij, Welterdreef 93, 2253 LJ Voorschoten; 071-764072.

Suus Sprey, Burg. Visserpark 14, 2405 GR Alphen a.d.Rijn; 01720-94986.

Meehelpen op de opgravingen ?

Mocht u belangstelling hebben om actief deel te nemen aan het veldwerk, dan kunt u in de veldwerk agenda zien welke projecten in uitvoering zijn, of uitgevoerd gaan worden. Voor de juiste datum en het juiste tijdstip waarop één en ander plaatsvindt kunt u de telefoonnummers draaien, die vermeld zijn bij "Vondstmeldingen". Met nadruk wordt er nog eens op gewezen, dat ervaring absoluut géén vereiste is.

Restaureren, tekenen, vondstverwerking

Zie voor meer gegevens het artikel over onze werkruimte

Opgave nieuwe leden

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij de administrateur van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, Postbus 100, 2180 AC, Hillegom.

Nieuwe leden worden persoonlijk uitgenodigd voor een eerste kennismaking, waarbij zij/hij wegwijs gemaakt wordt binnen de afdeling.

Op de omslag

Romeins onderzoek in Alphen aan den Rijn achter gesloten deuren, zie de veldwerkagenda achter-in.

Van het bestuur.

Namens het bestuur van de afdeling Rijnstreek wens ik u allen een gelukkig 1989. Dit jaar zal er geen grote opgraving uitgevoerd worden. Er zal getracht worden de opgelopen achterstand in de vondstverwerking weg te werken (Leiderdorp-Hoogmadeseweg, Alphen-Lemkes, Alphen-RW 11 en natuurlijk Koudekerk-Klein-Poelgeest).

Het bestuur zal in mei van samenstelling gaan veranderen. Het aantal bestuursleden zal teruggebracht worden van 7 naar 5. Voor het nieuwe bestuur zijn we nog op zoek naar een secretaris en een gewoon lid, van het huidige bestuur blijven namelijk slechts 3 mensen zitten.
E. v.d. Most.

Nieuwe boeken.

In 1988 verscheen een groot aantal boeken op archeologisch gebied. Van een aantal kon u in Westerheem een boekbespreking lezen. Twee boeken verdienen het om nogmaals in de schijnwerpers geplaatst te worden.

Rondom Dever.

Dit boek verscheen ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Stichting Dever. Het bevat 16 opstellen waaraan 17 mensen direct hebben meegewerkt. Een deel van de opstellen behandelt resultaten van het A.W.N.-onderzoek. Het -bijna 100 bladzijde omvattende- boek is rijk voorzien van foto's en afbeeldingen. Het boek is te koop bij de Stichting Dever, secretariaat Menneweg 6, 2171 JA te Sassenheim. Mocht u het nog niet aangeschaft hebben, dan raad ik het u van harte aan, voor de prijs (f 15,- exclusief verzendkosten) hoeft u het beslist niet te laten.

De kleipijp als bodemvondst.

In de afgelopen 10 jaar zijn in het 3-maandelijkse tijdschrift van de Pijpelogische Kring Nederland veel artikelen verschenen over de plaatsen, waar in de 17de en 18de eeuw in Nederland kleipijpen werden vervaardigd. Aanleiding tot het samenstellen van dit boek is de behoefte geweest, om deze artikelen te bundelen en aan te vullen met de nieuwste gegevens. De belangstellende lezer is daardoor in staat de produkten van de diverse centra met elkaar te vergelijken.

Dit boek telt 177 bladzijden, waarvan 77 bladzijden tekeningen, aangevuld met meerdere grafieken. De oplage is slechts 300 exemplaren, waarvan nog slechts een klein aantal beschikbaar is. De prijs bedraagt f 27,50.

De uitgave is te bestellen bij de Pijpelogische Kring Nederland p/a Utrechtse Jaagpad 115, 2314 AT Leiden. Giro 3823478.

DEVER BIJ LISSE IN DE TOEKOMST

In het jaarverslag over 1986 (Renus nr 2, 1987) werden de resultaten van het veldwerk bij Dever in Lisse besproken. In 1987 is nog enkele dagen bij Dever gewerkt en is nog veel gedaan aan de verwerking van het vondstmateriaal. Dit resulteerde o.a. in een stroom van geheel of gedeeltelijk gerestaureerde voorwerpen naar de permanente collectie in Dever en van vele dozen met geadmistrateerde scherven naar het depot in het gemeentehuis van Lisse. Het is verheugend te kunnen melden, dat daarmee de activiteiten rond Dever niet zijn geëindigd. Daarvan hier graag in het kort een verslag.

Op verzoek van de gemeente Lisse zette de Stichting een aantal ideeën op papier over een gedeeltelijke reconstructie van de ridderhofstad, gebaseerd op de resultaten van het bodemonderzoek. Deze voorstellen kregen in principe de instemming van de Beheerscommissie en van B. & W, maar - zoals altijd en overall - vormden de benodigde financiën de bottleneck. Toch werd aan architect Van Beek uit Oegstgeest gevraagd deze ideeën verder uit te werken en aan te geven, of en op welke manier dit werk in fasen kon worden uitgevoerd. De eerste en meest nijpende fase bestaat uit de consolidatie van de oude fundamenteën, die weliswaar zo goed mogelijk tegen weersinvloeden (vorst!) en belopen zijn beschermd door een flinke laag stro en landbouwplastic, maar toch op den duur te lijden hebben. Ook Monumentenzorg was gesteld op een speedige bescherming van het oude metselwerk, maar ook voor dit deelproject gold: de benodigde financiën!

Nadat daarvoor een oplossing kon worden gevonden, heeft Van Beek van de gemeente de opdracht gekregen voor het maken van een bestek, tekeningen en kostenberekening voor deze eerste fase. Onlangs is deze aanbesteed en gegund. Als alles verder gaat zoals verwacht, is het werk in volle gang tegen de tijd dat U dit leest.

Het werk in deze eerste fase bestaat uit het opmetselen van alle fundamenteën van voorhuis (-huizen) en voorhof - inclusief alle uitbouwsels - en de putten tot iets boven het maaiveld.

Het bestek geeft nog geen specificatie voor de metselsteen die daarvoor zal worden gebruikt. De Stichting heeft in een advies aan de Beheerscommissie en de architect benadrukt, dat het wenselijk is dit op zodanige manier uit te voeren, dat de verschillende bouwfasen in het nieuwe metselwerk zichtbaar blijven (zie de letters en arceringen in de tekening).

Het zou jammer en ons inziens niet juist zijn indien de verschillen in het metselwerk, die bij het AWN-onderzoek werden gevonden en in de tekeningen van Van Vliet zijn vastgelegd, niet ook op een of andere manier in het opgemetselde zichtbaar blijven.

Hierna kan de indertijd uitgekomen grond weer worden teruggestort en kan het terrein worden geëgaliseerd. Het oude metselwerk is daarmee beveiligd en er is een plattegrond zichtbaar geworden van de gehele ridderhofstad.

Maar de plannen gaan verder. Zij vermelden in één of meer volgende uit te voeren fasen:

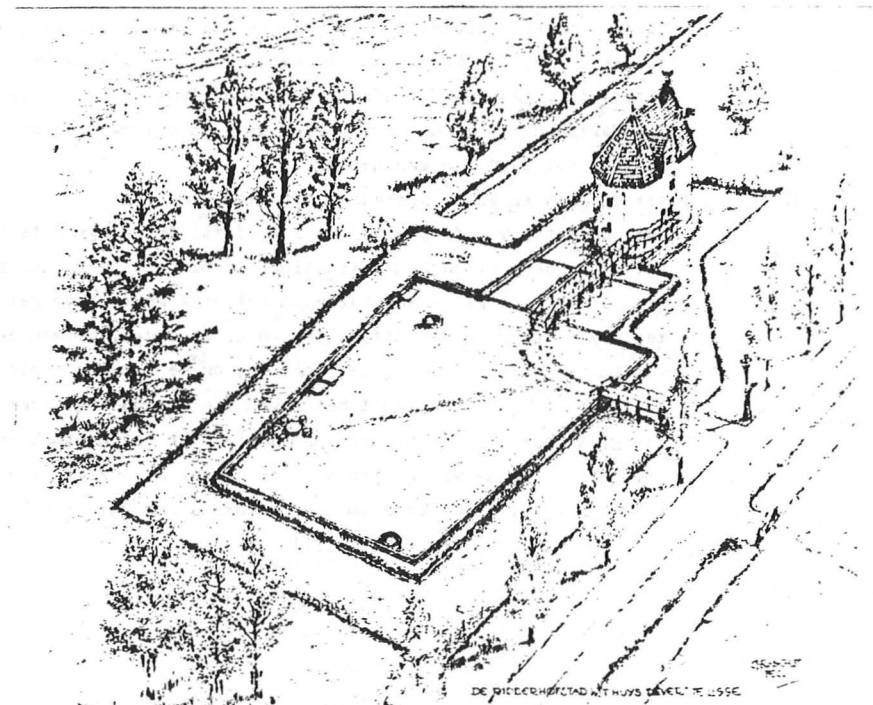
- + het optrekken van de muur rondom de voorhof tot enige hoogte boven het maaiveld;
- + ophoging van het oppervlak van de voorhof met ca. 60 cm, eventueel voorzien van een verharding of bestrating; uit betrouwbare mondelinge overlevering is namelijk bekend, dat dit vlak duidelijk hoger lag dan de omgeving en de grond daarvan pas begin deze eeuw is uitgekruid voor het dempen van de gracht;

- + uitgraven van de gracht rondom het gehele complex; deze zal plaatselijk (bij de 2 woonhuizen aan de Deverlaan) tamelijk smal moeten blijven;
- + bouw van 2 houten bruggen: één vanaf de Deverlaan naar de voorhof, ongeveer op de plaats van de fundamenteën van de stenen brug uit 1767, die zelf in het grachtwater zichtbaar blijven; een tweede loopbrug moet dan lopen van de voorhof naar de ingang van de woontoren over het tracee van de in de ondergrond gevonden paalstompen;
- + verder 'aankleden' van het omringende terrein met passende beplanting met bomen, struiken, grasvelden en 'wilde' planten.

Als deze plannen zijn voltooid, is niet alleen de woon-omgeving van een ridderhofstad zichtbaar gemaakt (waar elders is dit zo betrouwbaar en duidelijk mogelijk?), maar is er een wandelgebied ontstaan en ook speciale gebruiks-mogelijkheden voor de omsloten voorhof.

Het zal duidelijk zijn: het gehele project zal veel geld en de verwezenlijking dus tijd kosten en volharding bij zowel de betrokken gemeentebestuurders als bij de Stichting Dever. Maar het resultaat is deze moeite waard: dankzij het vele dat bekend is geworden kan een werkelijk vrijwel unieke situatie ontstaan, 'ter leeringhe ende vermaeck' van kenners, liefhebbers, toeristen, passanten en de burgerij van het dorp en de streek.

B.H.H. Bergman, secr. Stichting Dever

Lezingen

Alle lezingen worden gehouden in Gebouw 55, Academisch Ziekenhuis, Rijsburgerweg 10 te Leiden. De aanvang is steeds om 20.00 uur.

24 januari, Dr Nico Roymans. "Rivier vondsten uit de late IJzertijd en vroeg Romeinse periode".

Nico Roymans is vele jaren bezig met het opsporen en inventariseren van laat ijzertijd en vroeg romeins vondstmateriaal uit amateur collecties in het zuiden van het land. De meeste van deze -soms zeer apparte- vondsten zijn gedaan tijdens bagger- en grindwinning langs de Maas en de Waal, waarbij alle nederzettingsporen zijn verloren gegaan. Ondanks de vernielingen kunnen de collecties van de amateurarcheologen toch, bij grondige bestudering en interpretatie, een inzicht verschaffen in het functioneren van de maatschappij in deze periode.

23 februari, Dr Jan Hartmann. "Computer grafics in de archeologie".

Jan Hartmann, verbonden aan de computer afdeling van het IPP, is onlangs gepromoveerd op een historisch-geografisch onderwerp; het patroon van de middeleeuwse bewoning in Limburg. Aan de hand van dit en andere voorbeelden zal hij ons -in begrijpelijke taal- de rol en de mogelijkheden van de computer in de moderne archeologie laten zien. Laat u niet afschrikken door de titel van deze lezing; Jan Hartmann zal zich vooral toespitsen op onderwerpen waar de amateur ook baat van kan hebben.

17 april, Peter de Haas en Paul Karremans. "Project Gemina".

Twee soldaten van de Legio X Gemina, destijds gelegerd te Nijmegen, zullen op deze avond hun uitrusting tonen. Twee jaar lang zijn Peter de Haas en Paul Karremans hard aan het werk geweest om getrouwe replica's van romeinse uitrusting -o.a. zwaarden, helmen en een kettingpantser- te maken. Het doel is, om de romeinse soldaat tot leven te brengen. Ook geeft het maken van uitrustingstukken ons een grote hoeveelheid nieuwe informatie over het gebruik en de levensduur van de voorwerpen die ook wij af en toe in onze opgravingen vinden. Dit is de kans om uitrustingstukken van dichtbij te zien en zelfs aan te trekken !!!!

- - - -

VELDWERK

Koudekerk a.d. Rijn, Klein-Poelgeest. Het onderzoek is inmiddels afgesloten, we hadden namelijk alleen voor 1988 subsidie. Wat wél doorgaat is de vondstverwerking. De manier van verwerking wordt door de mensen die aan dit materiaal werken vastgesteld.

Koudekerk a.d. Rijn, Europasingel. De sloop van het oude verzorgingstehuis werd nauwlettend gevolgd. Door Fa. Gebr. de Hollander uit Hazerswoude werd de oude flat tot op de funderingen gesloopt. In de grote put die ontstond werd helaas niets vermeldenswaardigs meer aangetroffen. Wel werd nog een geologisch profiel getekend.

Lisse, het Vierkant (Witte Zwaan). In het najaar van 1988 is hier een klein onderzoek gedaan, waarbij enkele oude funderingen konden worden ingemeten en een verzameling scherven kon worden geborgen.

De mogelijkheid van vervolg onderzoek wordt bekeken. Het materiaal wordt inmiddels verwerkt in onze werkruimte aan de Geregracht.

Lisse, kasteel Dever. De laatste maanden van 1988 leverde nog enkele leuke vondsten op tussen de donjon en de voorhof, waaronder een -met ijzerengobe versierde- "Jacoba"-kan die werd aangetroffen in de vulling van de gracht.

Valkenburg, tracée nieuwe snelweg. Grondverzet voor deze nieuwe weg werd gevolgd, wat een hoeveelheid losse vondsten opleverde uit de Romeinse en vroeg-middeleeuwse periode. We blijven dit werk volgen.

Alphen a.d. Rijn, centrum. In de eerste maand van 1989 zullen twee romeinse onderzoeken van start gaan. Voorafgaande aan de sloop van een pand aan de Julianastraat zullen de vloeren worden weggenomen, waarna we een klein onderzoek starten (warm en droog en gegarandeerd zonder schatgravers !). Het andere project zal gesitueerd zijn in een achtertuin, eveneens voorafgaande aan sloop van de omringende bebouwing. Ook hier zijn we gevrijwaard van bezoek van "derden", dankzij de medewerking van de bewoners. Indien mogelijk zal ook hier getracht worden binnen de bestaande panden een onderzoek uit te voeren.

Voor al het veldwerk geldt: de laatste gegevens over de in uitvoering zijnde projecten worden uitgewisseld op de maandagavonden in de werkruimte. Bovenstaande lijst zal zonder twijfel uitgebreid moeten worden met een serie noodonderzoekjes en waarnemingen, waarvan de gegevens soms een dag van te voren bekend zijn. De groep van "vaste" gravers wordt van deze onderzoeken op de hoogte gebracht.